Ubmeje 2026-11-06
SO 26/80

SÁMIID RIIKKASEARVI
Svenska Samernas Riksförbund · SSR

# Sámiid Riikkasearvis (SSR) inspel till Europarådets expertkommitté för den europeiska stadgan om regionala språk och minoritetsspråk (språkstadgan)

## Inledning

Sámiid Riikkasearvi - Svenska Samernas Riksförbund (SSR) välkomnar möjligheten att lämna synpunkter till Europarådets expertkommitté för den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk. SSR är en medlemsorganisation för 44 samebyar och 22 lokala sameföreningar på svensk sida av Sápmi.

SSR:s bedömningar grundar sig på Europarådets granskningsrapporter av Sveriges genomförande av språkstadgan, regeringsbeslut, samråd och möten med regeringen, Sametingets lägesrapporter för de samiska språken, JO-beslut, uppföljningar av minoritetspolitiken från Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor och Sametinget, forskning om samisk språkrevitalisering samt Sanningskommissionen för det samiska folkets slutbetänkande och inte minst de konkreta vittnesmål SSR får ta del av från våra medlemmar.

SSR bedömer att Sveriges genomförande av språkstadgan fortfarande präglas av ett betydande glapp mellan lagstiftning och genomförandet. Medan rättigheterna till samiskt språk är reglerade i lagstiftning, saknas alltför ofta de institutionella, ekonomiska och personella förutsättningar som krävs för att rättigheterna ska kunna utövas i praktiken.

Sámiid Riikkasearvi (SSR) är djupt bekymrade för den negativa utvecklingen inom det same- och minoritetspolitiska området i Sverige. I den här skrivelsen fokuserar vi på det som omhandlar det minoritetspolitiska området och Sveriges implementering av språkstadgan.

SSR ser med stor oro på tillbakadragandet av anslaget till det samnordiska Giellagáldu och neddragningen av anslaget till Sametingets språkcentrum. De pågående insatserna är hnödvändiga och behövs för att vända språkbytesprocessen samt för att stärka och utveckla de samiska språken. Samtliga samiska språk är idag hotade och finns med på UNESCO:s lista över hotade språk i världen.[1]

SSR är även kritisk till regeringens inte lever upp till minoritetsspråkslagens rätt till delaktighet och inflytande för de nationella minoriteterna vid samrådsförfarandet.

SSR är även bekymrade över den otillräckliga utbildningen i samiska som idag erbjuds samt genomförandeglappet mellan de rättigheter som enskilda samer besitter genom Sveriges ratificering av språkstadgan och ramkonventionen, samtidigt som samer nekas sina rättigheter pga. att kommuner skyller på personella och organisatoriska omständigheter.

SSR menar att Sveriges underlåtenhet att i tillräcklig grad implementera språkstadgan även måste förstås mot bakgrund av svenska statens historiska skuld gentemot det samiska folket.

[1] SSR:s skrivelse till regeringen; 241122_till-Kulturministern-om-sprak.pdf, 241122.
Se även SSR:s pressmeddelande om saken; Regeringen bedriver en politik som raserar de redan mycket sköra strukturerna för det samiska språkarbetet – Svenska Samernas Riksförbund, 241122.

**Kulturellt- och språkligt folkmord i Sverige**

Sanningskommissionen för det samiska folket har i sin historiska granskning visat att statens assimileringspolitik haft mycket allvarliga konsekvenser för det samiska folket med en omfattande språklig (och kulturell) förlust som lett till att språköverföringen mellan generationer brutits.[2] De samlade vittnesmålen beskriver en situation som närmast kan karaktäriseras vid det kulturella folkmord som även drabbat urfolken i Kanada.

SSR menar därmed att staten och det offentliga bär en omfattande historisk skuld – och därmed vilar ett stort ansvar att ställa till rätta – för att värna och stärka de samiska språken. Det är ju den statliga politiken som lett till dagens situation. I detta sammanhang handlar ansvarstagandet om att fullt ut implementera den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk. SSR menar att staten (regeringen med myndigheterna) och det offentliga (kommuner och regioner) inte gör det i tillräcklig grad idag

## SSR:s huvudsakliga inspel

### 1. Ingen permanent finansiering av Giellagáldu

Giellagáldu, är ett samarbete mellan de tre sametingen i Norge, Finland och Sverige, de bedriver ett nödvändigt och viktigt språkvårdande arbete med utveckling av språkteknologi och språknormering för att säkerställa att samma samiska språk talas och samma begrepp på samiska används över nationsgränserna.

Regeringen aviserade, mycket överraskande att deras anslag skulle tas bort inför budgetåret 2025. Men verksamheten vid Giellagáldu räddades tillfälligt genom att Sametingets plenum beslutade att omfördela medel från ett redan ansträngt anslag till kultur. Det innebär att samisk kulturverksamhet fick mindre medel under 2025 och det kan inte ses som en permanent lösning för Giellagáldu. Stadgarna för Giellagáldu är utformade så att om ett Sameting inte kan bidra med medel så läggs verksamheten ned. Från samiskt håll har man uppmanat svenska regeringen att bidra med permanent finansiering till Giellagáldu över 10 års tid, det har även lyfts av Samiskt parlamentariskt råd och inom ramen för det nordiska samarbetet mellan de nordiska regeringarna och Sametingen.

### 2. Neddragning av Samiskt språkcentrums verksamhet

Samiskt språkcentrum tillgodoser alla samers behov av att återta och stärka sitt eget språk och utgör en av grundpelarna i arbetet med att stärka och revitalisera det samiska språket. Sametinget har i över tio års tid bedrivit språkcentrum inom det sydsamiska området med mycket positiva resultat. Fler barn och unga, men även äldre, har börjat ta tillbaka sitt språk. Detta gäller även för de övriga samiska språkcentrumen och språkvarieteterna.

Regeringens drog även ner språkcentrums anslag inför budgetåret 2025 vilket innebar negativa konsekvenser för hela det samiska samhället och kulturen. SSR har tidigare betonat till

[2] Sanningskommissionen för det samiska folket. (2026). *Markerna berättar och minns. Konsekvenser för samer av svensk politik. Slutbetänkande* (SOU 2026:58) volym 1 och volym 2. Sid 310 - 335.

regeringen att det är mycket viktigt att språkcentrums påbörjade arbete inte stannar av och att upparbetad kunskap tas tillvara. I Sverige finns ingen obruten kedja inom skol-och utbildningsväsendet för att tillgodoräkna sig det samiska språket. Vidare finns det få språkarenor för de samiska språken. Eftersom det finns få möjligheter att lära sig samiska spelar språkcentrums verksamhet och dess revitaliseringsinsatser en avgörande roll för många enskilda samer att vända sin språkbytesprocess.

En nedläggning av Giellagáldu och stora delar av Sametingets språkcentrumsverksamhet tedde sig för SSR oförståelig, med tanke på att insatser inom språkrevitalisering måste ges förutsättningar för att vara uthållig och förutsägbar. Det är något som regeringen själv konstaterar i *Handlingsprogram för bevarande och främjande av de nationella minoritetsspråken*. Där står det formulerat ”att främja och bevara minoritetsspråk är ingen engångsinsats. Rätten att lära sig och använda sitt minoritetsspråk genom hela livet kräver kontinuerligt arbete och många samhällssektorer berörs.”[3] I *Sveriges femte rapport till Europarådet under ramkonventionen om skydd för nationella minoriteter* gör regeringen liknande bedömningar. SSR anser därmed att regeringens neddragning av medel till språkcentrum och Giellagáldu går emot tidigare beslutade och aviserade visioner inom minoritetspolitiken.

SSR menar att neddragningen inneburit att regeringen under sin mandatperiod aktivt bedrivit en politik som raserat de redan mycket sköra strukturerna för det samiska språkarbetet. Tankarna går närmast till, genom dessa steg tillbaka, det förra sekelskiftets svenska segregations- och assimilationspolitik gentemot den samiska befolkningen.

### 3. Formerna för samråd försämrade

SSR menar att samråden med regeringen har försämrats under den senaste mandatperioden och att det finns brister i, de av regeringen beslutade mål om delaktighet och inflytande. Vid de årliga samråden med ansvarigt statsråd (kulturministern) så har de till största delen genomförts digitalt, till skillnad mot förut. Det betyder att de praktiska förutsättningarna för samrådet inte är optimala. Regeringen bjöd under mars månad 2025 in minoritetsföreträdare till samråd om att ansvarig myndighet, Länsstyrelsen i Stockholm för minoritetspolitiken ska flyttas till Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor. Regeringen gjorde detta utan att ta hänsyn till minoritetsföreträdarnas synpunkter och invänta Riksrevisionens oberoende granskning av minoritetspolitikens effektivitet i relation till regeringens egna uppställda mål.[4] SSR är mycket kritiska till detta förfarande.

### 4. Glapp mellan den enskildes rättighet och kommunernas genomförande

Trots att kommuner inom det samiska förvaltningsområdet enligt skollagen ska erbjuda förskola där en väsentlig del av verksamheten bedrivs på samiska, visar tillsynsärenden att denna rättighet inte alltid förverkligas.

Ett konkret exempel är Vindelns kommun, som 2025 kritiserades av Justitieombudsmannen (JO) efter att ett barn inte fått den samiskspråkiga förskoleverksamhet som lagen kräver. JO konstaterade att kommunens erbjudande inte levde upp till kravet på att en väsentlig del av

[3] handlingsprogram-for-bevarande-och-framjande-av-de-nationella-minoritetsspraken.pdf, i förordet, sid 3.
[4] Nationella minoritetsspråk – kortsiktiga och otillräckliga statliga insatser (RiR 2025:16)

verksamheten ska bedrivas på samiska. Kommunen hänvisade bland annat till svårigheter att rekrytera samiskspråkig personal.[5]

Detta illustrerar ett återkommande problem: rättigheter till förskoleverksamhet begränsas i praktiken av personalbrist och organisatoriska hinder, trots att staten och kommunerna har ett lagstadgat ansvar att säkerställa dessa rättigheter. Situationen är densamma inom äldreomsorgen; rättigheterna finns, men kan inte nyttjas eftersom kommunerna skyller på resursbrist. Det skiljer sig även åt mellan kommuner huruvida det erbjuds modersmålsundervisning, förskoleverksamhet och äldreomsorg på samiska. Det borde finnas en sanktionsmekanism för de kommuner och regioner som inte uppfyller minoritetsspråkslagen. Idag är lagstiftningen helt uddlös och utan verkan eftersom enskilda samer inte kan ta del av sina rättigheter.

## 5. Otillräcklig tillgång till utbildning på samiska

Forskning om samisk utbildning i Sverige visar att bristen på utbildade samiskspråkiga lärare är ett av de största hindren för språkens fortlevnad. [6] Utbildningsutbudet är ojämnt, många elever får undervisning på distans och möjligheterna att skapa sammanhängande samiskspråkiga utbildningsmiljöer är begränsade. Det finns idag ingen möjlighet för samiska barn- och ungdomar att ta del av en obruten kedja av hållbar, fungerande utbildning i de samiska språken från förskola till universitet.

Denna situation påverkar språkrevitaliseringen direkt eftersom språket för många samiska familjer inte används i tillräcklig omfattning i vardagen. Forskningen pekar på att samiska barn ofta har få – eller inga möjligheter att använda samiska utanför specifika lektioner eller skolaktiviteter.[7] Det beror på att det finns få personer som kan föra över språket till barnen eftersom föräldragenerationen och i allt högre grad, ju längre tiden går, inte själva talar de samiska språken pga den statliga assimileringspolitiken. Av det skälet blir förskolan och skolan de enda samiskspråkliga domäner för samiska barn och ungdomar.

SSR bedömer att Sverige inte uppfyller språkstadgans intentioner beträffande utbildning på och i samiska. Den enskilt största utmaningen är bristen på utbildade samiskspråkiga lärare. Forskning om samisk utbildning visar att lärarbrist, begränsat utbildningsutbud och omfattande användning av distansundervisning försvårar möjligheterna att skapa hållbara samiskspråkiga utbildningsmiljöer.

Många elever erbjuds endast ett begränsat antal undervisningstimmar i samiska. I flera kommuner saknas förutsättningar för undervisning som leder till funktionell tvåspråkighet eller verklig språkrevitalisering.

[5] Kritik mot Vindelns kommun för att den inte har erbjudit förskoleverksamhet där hela eller en väsentlig del av utbildningen har bedrivits på samiska - JO - Riksdagens Ombudsmän hämtad 261018

[6] Se bl.a Huss, L. (2017). *Revitalisation of languages and cultures in the Nordic countries*. Multilingual Matters; Outakoski, H. (2015). *Multilingual language use among young people in Sápmi*. Umeå universitet.

[7] Se Sametingets och MUCF:s rapport om minoritetspolitikens utveckling under 2025. minoritetspolitikens-utveckling-2025_tillganglig.pdf

SSR anser att kommuners återkommande hänvisningar till lärar- och personalbrist inte kan accepteras som ett permanent skäl att underlåta att uppfylla grundläggande språkliga rättigheter.

SSR har tillsammans med Sametinget och andra samiska riksorganisationer i en skrivelse till utbildningsdepartementet och ansvariga myndigheter pekat på att regleringen av undervisningstiden i samiska behöver förändras för att skapa långsiktigt hållbara förutsättningar för undervisningen.[8] Skrivelsen handlar inte om rätten till modersmålsundervisning, den rätten är redan reglerad, i 10 kap. 7 § skollagen (2010:800), där är det redan reglerat att elever som tillhör en nationell minoritet erbjudas modersmålsundervisning i elevens nationella minoritetsspråk. Utan vi vill att regeringen utreder hur regleringen kan förändras så att elever som har rätt undervisning i samiska inom grundskolan garanteras en minsta undervisningstid i samiska. Vi önskar att undervisningen i samiska ges sådana organisatoriska och tidsmässiga förutsättningar att den kan utgöra en integrerad del av elevens ordinarie skoldag och inte vara beroende av att undervisningen förläggs efter skoldagens slut. Det är inte en acceptabel situation att samiska barn ska ha samisk modersmålsundervisning, där undervisningstiden är oreglerad, efter skoldagens slut, oftast fjärrundervisningen via en skärm. Det är inte en hållbar situation som gagnar samiska barns språkrevitalisering.

**SSR:s förslag på förbättringar**

Samisk språkrevitalisering berör och engagerar många människor i Sápmi. SSR skulle önska att regeringen och det offentliga hyste samma engagemang i att bättre implementera språkstadgan och förverkliga minoritetspolitiken. Det har genom åren skrivits en rad rapporter och handlingsprogram om vad som bör göras för att förbättra situationen. En rad väl underbyggda förslag och lösningar på situationen finns redan formulerade. SSR vill i det sammanhanget ansluta sig till de förslag som anges i Sametingets språkpolitiska strategi från 2023 [9] om att utreda förutsättningarna för en samisk språklag för att bättre skydda de samiska språken i Sverige. SSR ansluter sig även till de förslag på åtgärder (uppmaning 56–70) inom området språk och utbildning som Sanningskommissionen för det samiska folket föreslår i sitt slutbetänkande. [10] SSR vill särskilt lyfta fram förslaget om att skyddet av de samiska språken borde harmoniseras med de skydd som de samiska språken har i Norge och Finland och därmed få ett bättre skydd i Sverige.[11]

[8] Skrivelse om *Begäran om förändrad reglering av timplan i samiska*, ställd till Utbildningsdepartementet och berörda myndigheter SSR har tillsammans med övriga samiska riksorganisationer och Sametinget, 261004
[9] Sámediggi/Sametinget (2023) Språkpolitisk strategi Giellapolitihkalaš strategiija - Språkpolitisk strategi

[10] Sanningskommissionen för det samiska folket. (2026). *Markerna berättar och minns. Konsekvenser för samer av svensk politik. Slutbetänkande* (SOU 2026:58) volym 1 och volym 2, sid. 838–840.
https://www.regeringen.se/contentassets/dc787ee8ec25446b8115675a94efe781/markerna-berattar-och-minns-sou-202658-volym-1.pdf
https://www.regeringen.se/globalassets/regeringen/dokument/kulturdepartementet/sou-2026_58_vol-2_pdf-a_webb.pdf

[11] Ibid. Sid 839.

## Avslutning

SSR konstaterar att samtliga samiska språk (pite-, lule-, ume-, nord- och sydsamiska) som talas i Sverige befinner sig i en mycket kritisk situation. Trots att de samiska språken formellt sett skyddas i minoritetsspråkslagen kvarstår betydande brister i statens genomförande av sina skyldigheter enligt språkstadgan. De rättigheter som erkänns i lagstiftning och internationella konventioner omsätts inte fullt ut i praktiken.

SSR anser att Sverige fortfarande uppvisar ett betydande åtskillnad mellan formella rättigheter och faktisk tillgång till utbildning, offentlig service, förskoleverksamhet, äldreomsorg och andra samhällsfunktioner på samiska. Sammantaget menar SSR att regeringen och myndigheter på nationell, regional och lokal nivå inte gör tillräckligt för att säkerställa samers rätt till de samiska språken.

Under de senaste åren har ett flertal utredningar och propositioner inom det språk - och minoritetspolitiska området utarbetats. SSR anser att det är av yttersta vikt att staten, i linje med de förslag som framkommit, vidtar konkreta åtgärder för att stärka och revitalisera de samiska språken. Inte minst har Sanningskommissionen för det samiska folket, i sitt slutbetänkande visat det. SSR vill återigen påminna om att staten har ett ansvar att säkra de rättigheter den samiska individen har till sitt språk och sin kultur.

Den samlade situationen för de samiska språken i Sverige är mycket allvarlig och deras långsiktiga överlevnad kan inte tas för given om inga drastiska förändringar genomförs.

Med vänlig hälsning,

Matti Blind Berg
Ordförande

Jenny Wik Karlsson
Verksamhetsledare